

DOI [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2026-1\(37\)-73-80](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2026-1(37)-73-80)
УДК 343: 349.6(477)

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ РАДІОЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тернавська А. А.

CRIMINAL ANALYSIS OF LAW ENFORCEMENT PRACTICE IN THE FIELD OF RADIOECOLOGICAL SAFETY

Anastasia Ternavska

Анотація

У статті здійснено комплексний кримінологічний аналіз судової практики у справах про кримінальні правопорушення у сфері радіоекологічної безпеки. На підставі офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації України досліджено стан правозастосовної діяльності щодо цієї категорії кримінальних правопорушень упродовж 2004–2025 років. Проаналізовано співвідношення між кількістю облікованих кримінальних правопорушень, кількістю осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили, та кількістю засуджених осіб, а також визначено особливості структури судимості за видами кримінальних правопорушень і призначених покарань. Встановлено, що домінуючу частку у структурі судимості займає порушення вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267 № КК України), тоді як застосування інших норм у цій сфері має поодинокий характер. Особливу увагу приділено аналізу практики призначення покарань, звільнення від їх відбування та оцінці ефективності відповідних кримінально-правових норм. З'ясовано, що за наявності альтернативних санкцій суди переважно застосовують штрафи та інші більш м'які види покарання, а у випадках безальтернативного позбавлення волі нерідко використовують механізм звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обґрунтовано висновок про надмірну караність санкції ч. 1 ст. 267 № КК України та запропоновано замінити покарання у виді обмеження і позбавлення волі громадськими роботами та пробаційним наглядом. Зазначено, що такий підхід дозволить віднести відповідні діяння до категорії кримінальних проступків і забезпечити більш адекватну відповідність санкцій рівню їх суспільної небезпечності, а також сприятиме підвищенню ефективності кримінально-правового реагування у сфері радіоекологічної безпеки.

Ключові слова: радіоекологічна безпека, екологічна злочинність, кримінальні правопорушення, судова практика, кримінальна відповідальність, пробаційний нагляд, пеналізація, кримінологічний аналіз.

Abstract

The article provides a comprehensive criminological analysis of judicial practice in cases of criminal offenses in the field of radioecological safety. Based on official statistical data from the Prosecutor General's Office and the State Judicial Administration of Ukraine, the state of law enforcement activity regarding this category of criminal offenses during 2004–2025 was studied. The correlation between the number of registered criminal offenses, the number of persons in respect of whom court decisions have entered into force, and the number of convicted persons was analyzed, and the features of the structure of criminal records by types of criminal offenses and imposed punishments were also determined. It was established that the dominant share in the structure of criminal records is occupied by violations of the requirements of the radiation safety regime (Article 267 № of the Criminal Code of Ukraine), while the application of other norms in this area is isolated. Special attention is paid to the analysis of the practice of imposing sentences, release from serving them, and assessment of the effectiveness of relevant criminal law norms. It was found that in the presence of alternative sanctions, courts mainly apply fines and other milder types of punishment, and in cases of no alternative deprivation of liberty, they often use the mechanism of release from serving a sentence with probation. The conclusion about the excessive punitiveness of the sanction of Part 1 of Article 267 № of the Criminal Code of Ukraine is substantiated and it is proposed to replace the punishment in the form of restriction and deprivation of liberty with community service and probation supervision. It is noted that such an approach will allow to classify the relevant acts as criminal offenses and ensure a more adequate correspondence of sanctions to the level of their social danger, and will also contribute to increasing the effectiveness of criminal law response in the field of radioecological safety.

Key words: radioecological safety, environmental crime, criminal offenses, judicial practice, criminal liability, probation supervision, penalization, criminological analysis.

1. Вступ. Розвиток ядерних технологій та їх активне використання в енергетичній і виробничій сферах є важливим показником науково-технічного потенціалу сучасних держав і чинником забезпечення їх енергетичної безпеки. Водночас застосування ядерної енергії суттєво трансформувало систему національної та глобальної безпеки, сформувавши новий комплекс ризиків, пов'язаних із можливими техногенними аваріями та масштабними негативними наслідками для довкілля і населення. У таких умовах забезпечення ядерної та радіаційної безпеки набуває особливої актуальності, зокрема у зв'язку з існуванням загроз протиправного використання ядерних і радіоактивних матеріалів. Це зумовлює необхідність розроблення ефективних механізмів запобігання злочинності у сфері радіоекологічної безпеки. Відповідно, важливим завданням кримінологічної науки є дослідження стану, структури та динаміки таких кримінальних правопорушень, а також дієвість правозастосовної практики у цій сфері.

Дослідження проблем злочинності у сфері радіоекологічної безпеки безпосередньо пов'язане з розвитком сучасної кримінологічної науки та практикою діяльності органів кримінальної юстиції. Його результати можуть слугувати науковою основою для формування ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення запобігання і протидії відповідним кримінальним правопорушенням. Така система має ґрунтуватися на комплексному використанні даних офіційної кримінальної статистики, матеріалів правозастосовної практики, результатів кримінологічних і соціологічних досліджень, а також відомчих аналітичних звітів. Узагальнення й систематизація зазначеної інформації дає змогу виявляти закономірності поширення злочинності, визначати її структуру та динаміку, встановлювати основні детермінуючі чинники. Отримані результати можуть бути використані для удосконалення кримінально-правових і організаційно-управлінських механізмів протидії таким посяганням, судової практики у цій сфері, підвищення обґрунтованості управлінських рішень у сфері безпеки та формування ефективної системи превентивних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми радіоекологічної безпеки мають міждисциплінарний характер, окремі аспекти яких висвітлюються в різних предметних сферах наукового знання. У вітчизняній кримінологічній та кримінально-правовій літературі вивченню проблем відповідальності за вчинення злочинів

у сфері радіоекологічної безпеки приділялась увага у дисертаційних роботах таких вітчизняних науковців як М.О. Торбеєв, О.О. Пашенко та К.В. Плева. Загальнотеоретичні основи методики кримінологічного аналізу злочинності детально описана у кримінологічній літературі такими авторами як Є. М. Блажівський, А. П. Закалюк, М.В. Карчевський, О.Г. Кулик, Ю.В. Орлов, Г.С. Поліщук. Ю. А. Турлова та іншими науковцями. Дослідження стану злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, розрахунок її кримінологічних показників представлено роботами М.О. Торбеєва, Ю. А. Турлової, інших авторів, а також попередніми публікаціями авторки. Визнаючи суттєвий внесок означених вчених у вирішення досліджуваної проблематики, зауважимо, що питання дослідження сучасного стану правозастосовної, зокрема судової, практики у сфері радіоекологічної безпеки не висвітлена достатньою мірою.

2. Мета статті полягає в дослідженні на основі офіційної статистичної інформації стану правозастосовної практики у сфері радіоекологічної безпеки, розрахунок відповідних показників і їх кримінологічна інтерпретація.

3. Матеріали та методи.

У процесі дослідження авторкою використано наступні методи:

- кримінологічного аналізу,
- статистичний,
- вивчення та аналізу правозастосовної (судової) практики,
- порівняльно правовий,
- історико-правовий (ретроспективний),
- формально-логічний (догматичний),
- системно-структурний,
- наукового узагальнення та моделювання.

4. Результати і обговорення. За визначенням А. П. Закалюка, кримінологічний аналіз – це дослідження інформації щодо об'єктів, які становлять предмет кримінології, та інших об'єктів з метою визначення їх кримінологічного змісту та значення [1, с. 55]. До предмету кримінологічного аналізу злочинності належать: 1) злочинність, її стан, рівень, структура, динаміка, територіальна розповсюдженість (географія); 2) характеристика окремих видів злочинів, виділених за певними кримінально-правовими та кримінологічними ознаками – родовим об'єктом посягання, характером злочинних дій, складом злочину, обставинами його вчинення (місце,

час, спосіб тощо), формою вини, особливостями суб'єкту вчинення злочину (стать, вік, професія, наявність попереднього злочинного досвіду тощо); 3) особа злочинця – розподіл осіб, які вчинили злочини, за соціально-демографічними та кримінологічними ознаками (стать, вік, соціальний стан, сімейний стан, рівень освіти тощо); 4) жертви злочинних посягань, їх характеристика за соціально-демографічними та кримінологічними ознаками; 5) причини та умови (фактори) економічного, соціального, демографічного, політико-правового, соціально-психологічного характеру, що зумовлюють вчинення злочинів; 6) прогноз злочинності в цілому та окремих видів злочинів; 7) заходи попередження злочинності. Наведений перелік змістовних блоків є вичерпним і являє собою схему проведення повного, максимального за обсягом кримінологічного аналізу злочинності [2, с. 8].

З огляду на мету нашого дослідження як складову аналізу злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, під якою ми розуміємо небезпечний, релятивний, соціальний феномен, що є різновидом екологічної злочинності та знаходить прояв у інституційних, передбачених законом про кримінальну відповідальність соціальних практиках щодо використання ядерної енергії, поводження з радіоактивними матеріалами та іншими джерелами іонізуючого випромінювання [3, с. 301], предметом нашого аналізу є характеристика окремих видів кримінальних правопорушень, виділених за певними кримінально-правовими та кримінологічними ознаками, а також аналіз діяльності стосовно запобігання злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, що охоплює й заходи протидії останній.

Інформаційну модель злочинності у сфері радіоекологічної безпеки доцільно формувати у двовекторному аналітичному вимірі. Такий підхід, що був застосований у наших попередніх роботах [4], передбачає розмежування двох взаємопов'язаних напрямів дослідження: ординарного, що відображає кримінальні прояви, пов'язані з порушенням правил поводження з радіоактивними матеріалами та експлуатації ядерних установок у звичайних умовах функціонування держави, та воєнно-контекстуального, який охоплює кримінальні практики, зумовлені обставинами збройного конфлікту або безпосередньо пов'язані з ним. Застосування такого двовекторного підходу дозволяє більш повно відобразити специфіку досліджуваного феномену, оскільки кожен із зазначених вимірів характеризується власними детермінантами, механізмами

виникнення, формами прояву та наслідками. Відтак інформаційна модель має забезпечувати можливість комплексного пізнання сутності, природи, проявів і закономірностей відтворення кримінальних практик у сфері радіоекологічної безпеки, що, своєю чергою, створює методологічне підґрунтя для їх кримінологічного аналізу, прогнозування та розроблення ефективних заходів запобігання.

Проведений елементно-структурний аналіз дозволив окреслити коло кримінальних правопорушень у сфері радіоекологічної безпеки, до ординарної складової якої відносяться посягання, що мають безпосереднім основним об'єктом суспільні відносини у сфері радіоекологічної безпеки, яким є стан захищеності довкілля та людини у процесі використання ядерних установок і поводження з радіоактивними матеріалами, який не допускає заподіяння ядерної шкоди та можливого негативного радіаційного впливу. До таких варто віднести: ст. 265 КК України «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами», ст. 265¹ КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію», ст. 266 КК України «Погроза вчинити викрадання або використати радіоактивні матеріали», ст. 267¹ КК України «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки», ст. 274 КК України «Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки», ст. 327 КК України «Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції» [5, с. 86].

Відправною точкою для аналізу стану правозастосовної практики досліджуваних кримінальних правопорушень доцільно визначити 2004 рік з огляду на доступність даних судової статистики саме з цього періоду, використання якого як початкового забезпечує коректність і порівнюваність подальших статистичних показників.

Спроби оцінки відповідності кримінального покарання та фактичного застосування окремих його видів (правозастосовної пеналізації) концептуальним завданням протидії злочинності має ґрунтуватись на емпіричній базі, зокрема на статистичному аналізі правозастосовної практики [6, с. 132]. Емпіричною базою дослідження є офіційні відомості, що містяться у статистичних звітах: формі № 1 Міністерства внутрішніх справ України «Про злочинність на території України», «Єдиний звіт про злочинність», «Звіт про злочинність» та формі № 1 Офісу Генераль-

ного прокурора «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» [6], а також формі статистичної звітності № 6 Державної судової адміністрації України «Звіт про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання» [7].

Аналіз статистичних відомостей, що містяться у зазначених офіційних звітах протягом 2002-2025 років дозволив побудувати діаграму на рис. 1, що ілюструє стан правозастосовної практики у сфері радіоекологічної безпеки, а саме співвідношення кримінологічно і процесуально значущих показників: кількості облікованих кримінальних правопорушень за ст.ст. 265, 265¹, 266, 267¹, 274, 327 КК України; кількістю осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили в звітному періоді; кількістю засуджених осіб.

Як відомо, на стан злочинності та, відповідно, діяльності органів кримінальної юстиції щодо протидії їй істотно впливає законодавчі зміни, що криміналізують або, навпаки, декриміналізують певні посягання. Це безпосередньо стосується й злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, адже саме у цей період відбулось суттєве розширення кола досліджуваних кримінальних правопорушень внаслідок криміналізації таких суспільно небезпечних діянь як незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію та порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Зауважимо, що останні зміни у вітчизняному кримінальному законодавстві у сфері радіоекологічної безпеки відбулись у 2007 році унаслідок

прийняття Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв'язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму» № 1071-V від 24.05.2007 [8]. Прийняття зазначеного закону, як і багатьох подібних до нього, є реалізацією загального принципу, сформульованому А. Фердроссом: «держави зобов'язані на основі міжнародного права переслідувати визначені неправомірні діяння, що регулюються почасти загальним міжнародним правом, а почасти міжнародними договорами» [4, с. 47]. Відтак, доповнення чинного КК України статтею 265¹ «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію» [9] було зумовлене потребою приведення національного законодавства, у т. ч. шляхом імплементації окремих положень Конвенції, у відповідність до міжнародно-правових зобов'язань України, яка входить до складу держав-учасниць, що ратифікували цю Конвенцію. У цьому ж році відповідно до Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки» № 966-V від 19.04.2007 року [10] було криміналізовано порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Уведення до КК України зазначених статей істотно вплинуло на стан кримінальних правопорушень у сфері радіоекологічної безпеки, адже сукупна частка криміналізованих діянь

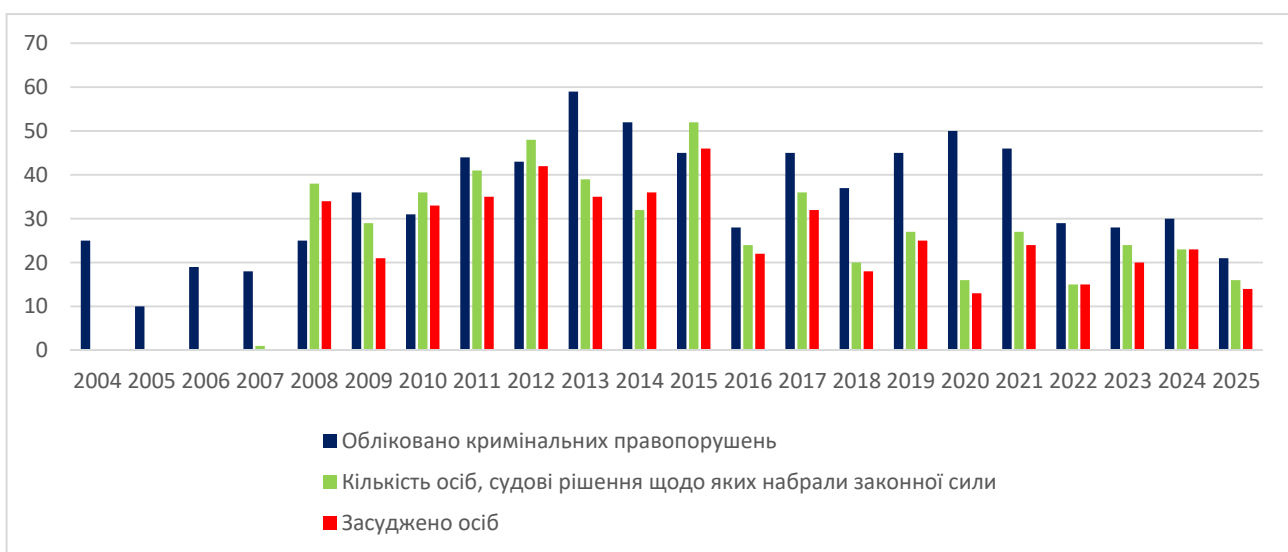

Рис. 1. Співвідношення показників, що відображають правозастосовну практику у сфері радіоекологічної безпеки протягом 2004–2025 років в Україні

становить 65,6% у структурі всіх кримінальних правопорушень даної категорії.

Як видно з діаграми, судова практика за провадженнями даної категорії до 2007 року (моменту криміналізації незаконного виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 265¹ КК України) та порушення вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК України)) була практично відсутня. І якщо застосування судами ст. 265¹ КК України мало вплинуло на ситуацію з судимістю у сфері радіоекологічної безпеки (2 засуджених або 0,4% за період аналізу), то кількість засуджених за ст. 267¹ КК України становить 92,2% у структурі судимості. Решта приходиться на незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК України) – 7,1% і погрозу вчинити викрадання або використати радіоактивні матеріали (ст. 266 КК України) – 0,2%. Жодної особи не було засуджено за вчинення порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК України) та заготівлю, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 327 КК України).

Зауважимо, що за ст. 274 КК України притягувалось до кримінальної відповідальності 2 особи, проти обидва провадження було закрито судом: у 2007 році (ч. 2 ст. 274 КК України) – у зв'язку з амністією; у 2011 році (ч. 1 ст. 274 КК України) – у зв'язку із зміною обстановки.

Якщо брати досліджувані кримінальні правопорушення в цілому, співвідношення між кількістю облікованих кримінальних правопорушень та кількістю осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили в звітному періоді, становить 1,4:1, а між кількістю облікованих кримінальних правопорушень та кількістю засуджених осіб – 1,6:1 [12, с. 497].

У структурі судимості за видами досліджуваних кримінальних правопорушень домінуючою є частка порушення вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК України) – 91,8%. За незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК України) було засуджено 6,8% осіб, за незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 265¹ КК України) – 0,4%, за погрозу вчинити викрадання або використати радіоактивні матеріали (ст. 266 КК України) – 0,2%.

Розглянуті вище показники співвідношення є різними для окремих видів кримінальних правопорушень у сфері радіоекологічної безпеки.

Так, мінімальний розрив між кількістю облікованих кримінальних правопорушень, судових рішень і засуджених осіб притаманне порушенню вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК України), вчинення якого має очевидний характер та відносно невеликий рівень суспільної небезпечності. Більшість засуджених осіб (53,7%) притягувалась до відповідальності за ч. 1 ст. 267¹ КК України, диспозиція якої передбачає відповідальність за переміщення будь-яким способом за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення без надання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів [10].

За ч. 3 ст. 267¹ КК України, тобто за такі ж дії, вчинені з метою збуту, або збут зазначених об'єктів, було засуджено 41,6% осіб; за ч. 4 ст. 267¹ КК України, тобто за дії, передбачені ч. 1-3 цієї статті, вчинені службовою особою або повторно, а також якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – 4,2% осіб. За ч. 2 ст. 267¹ КК України, тобто за придбання з метою використання або збуту зазначених об'єктів, якщо факт їх походження із зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення заздалегідь відомий винній особі, засуджено лише двоє осіб (0,5%) у 2012 році.

Типовим прикладом застосування ч. 1 ст. 267¹ КК України є матеріали провадження № 1-кп/366/35/22, фабула якого є такою. Обвинувачений з метою збору лісових ягід чорниці, в обхід контрольно-перепускних пунктів поліції, встановлених по периметру зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення, в районі відселеного с. Нова Марківка, зони відчуження, проник на територію 104 лісового кварталу Котовського лісництва, де назбирав до плетеної корзини та полімерного відра 22 кілограми 500 грамів лісових ягід чорниці та почав їх переміщувати за межі зони відчуження без передбаченого законом дозволу та без проведення дозиметричного контролю до місця свого проживання, для особистих потреб. В подальшому при спробі перемістити лісові ягоди чорниці за межі зони відчуження, був виявлений поліцейськими, які здійснювали контроль у межах своєї компетенції, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення. Вина підсудного доведена, а його умисні дії кваліфіковано за ч. 2 ст.15, ч. 1 ст.267-1 КК Украї-

ни, як вчинення з прямим умислом закінченого замаху на порушення вимог режиму радіаційної безпеки, тобто переміщення будь-яким способом без надання передбаченого законом дозволу та без проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного походження. Типовим є й покарання для даної категорії справ – штраф у розмірі 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян [13].

Секторна діаграма на рис. 2 ілюструє структуру судимості (за видами покарання) у сфері радіоекологічної безпеки за період 2004–2025 роки в Україні.

Розглядаючи види призначених покарань, зауважимо, що як основний вид покарання найчастіше судами застосовувався штраф (63,2%). Обмеження волі застосовувалось щодо 7,9% засуджених, позбавлення волі на певний строк – 7,5% засуджених. Лише до одного засудженого було застосовано покарання у виді арешту (за ч. 4 ст. 267¹ КК України). Також лише одну особу було засуджено у 2025 році до пробаційного нагляду (за ч. 3 ст. 267¹ КК України), яким була доповнена система покарань (ст. 59-1 КК України) відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23 серпня 2023 року № 3342-IX [14]. Існують підстави вважати, що у найближчій перспективі пробаційний нагляд може перетворитися на дієву альтернативу кримінальним покаранням, пов'язаним з обмеженням або позбавленням волі. Його більш активне застосування здатне також змен-

шити поширеність практики звільнення від відбування покарання з випробуванням, яка нині у судовій практиці використовується значно частіше, ніж інші види кримінальних покарань.

Проведений аналіз практики застосування санкцій ст. 267¹ КК України «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки» дає підстави для висновку про недоцільність призначення за ч. 1 цієї статті таких видів покарання, як обмеження волі та позбавлення волі. Йдеться про некваліфікований склад відповідного кримінального правопорушення, який характеризується відносно невисоким рівнем суспільної небезпеки. У зв'язку з цим, з метою забезпечення принципу альтернативності під час конструювання санкції ч. 1 ст. 267¹ КК України, доцільним видається замінити зазначені види покарань більш м'якими – громадськими роботами та пробаційним наглядом, які відповідно до ст. 51 КК України належать до менш суворих видів покарання.

Водночас запроваджений у системі кримінальних покарань інститут пробаційного нагляду, що полягає в установленні для засудженого визначених законом обмежень прав і свобод із застосуванням наглядових і соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства (ст. 59¹ КК України), за своїм правообмежувальним змістом значною мірою кореспондує з широко застосовуваним у судовій практиці звільненням від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України). Упровадження запропонованих змін до санкції ч. 1 ст. 267¹ КК України також дозволить віднести відповідні діяння, згідно зі ст. 12 КК України, до категорії кримінальних

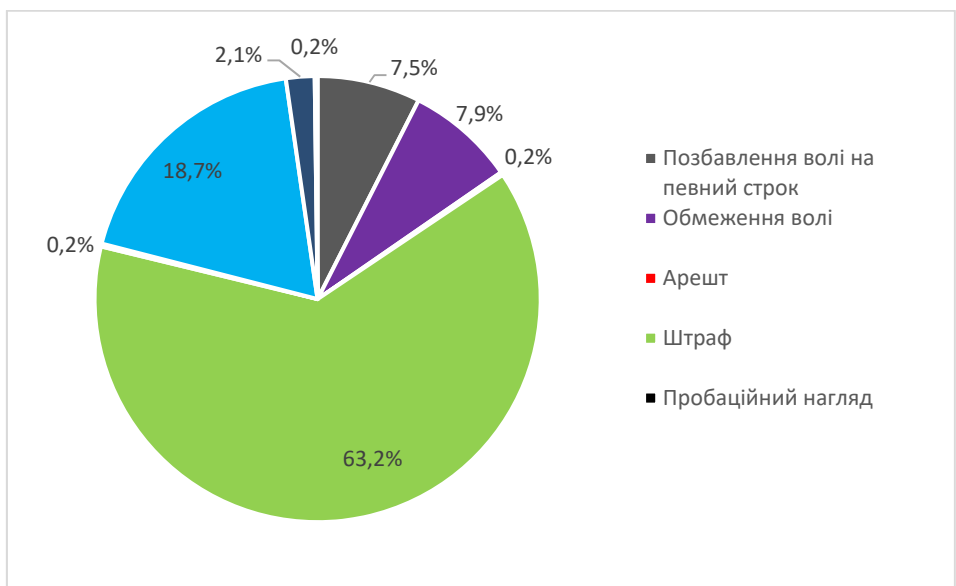

Рис. 2. Структура судимості у сфері радіоекологічної безпеки за період 2004–2025 роки в Україні

проступків, що, на нашу думку, більш адекватно відповідатиме ступеню їх суспільної небезпеки.

Разом із тим, на відміну від інших категорій кримінальних правопорушень звільнення від покарання в структурі судимості у сфері радіоекологічної безпеки не займає значної частки та становить 21,0%. Найчастіше судами застосовувалось звільнення від покарання з випробуванням (89,1% від загальної кількості звільнених від покарання). Звільнені від покарання унаслідок акта амністії становили 9,9%, звільнені від покарання з інших підстав – 1,0%.

5. Висновки. У статті здійснено аналіз судової практики у справах про кримінальні правопорушення у сфері радіоекологічної безпеки. З цією метою на підставі даних офіційної статистичної звітності досліджено стан правозастосовної діяльності щодо цієї категорії справ протягом 2004-2025 років. У роботі узагальнено, систематизовано та порівняно відповідні абсолютні й відносні статистичні показники. Розраховано кримінологічний показник, що характеризує рівень, структуру та динаміку виявлення таких кримінальних правопорушень, а також надано їх кримінологічне тлумачення. Окрему увагу приділено оцінці ефективності застосування відповідних кримінально-правових норм. Зокрема, проаналізовано співвідношення між кількістю облікованих кримінальних правопорушень цієї категорії, кількістю осіб, щодо яких у звітному періоді набрали законної сили судові рішення, та кількістю засуджених упродовж 2004–2025 років, досліджено структуру судимості як за видами призначених покарань, так і за видами відповідних кримінальних правопорушень. Аналіз даних судової статистики свідчить, що наявність у санкціях досліджуваних норм альтернативних позбавленню волі видів покарання фактично зумовлює їх переважне застосування судами. У ситуаціях, коли законодавець передбачає безальтернативну санкцію у виді позбавлення волі суди нерідко застосовують звільнення засуджених від відбування покарання. Зазначена практика дає підстави стверджувати про наявність певної надмірності

караності у санкціях ч. 1 ст. 267№ КК України. З огляду на це пропонується замінити покарання у виді обмеження та позбавлення волі більш м'якими видами покарання, зокрема громадськими роботами та пробаційним наглядом. Такий підхід дозволить віднести відповідні діяння до категорії кримінальних проступків і водночас забезпечить більшу відповідність санкцій реальному рівню їх суспільної небезпечності.

Конфлікт інтересів. Авторка декларує, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних. Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті використовувалась мовна модель штучного інтелекту ChatGPT (OpenAI, GPT-5) як допоміжний інструмент для мовно-стилістичного опрацювання тексту, структурування окремих фрагментів статті та технічного оформлення бібліографічних описів і англomовного перекладу анотації та References. Технології штучного інтелекту використовувалися під час підготовки вступних структурних елементів статті, а також окремих редакційних і стилістичних фрагментів основного тексту.

Авторкою самостійно здійснювався підбір та аналіз наукових джерел, опрацювання нормативного матеріалу, формулювання наукових положень, висновків і пропозицій. Усі результати, отримані за допомогою інструментів штучного інтелекту, були додатково перевірені шляхом аналізу положень кримінального законодавства України, наукових джерел та правозастосовної практики.

Використання технологій штучного інтелекту не вплинуло на самостійність наукових висновків авторів та не визначало результати проведеного дослідження.

References:

1. Zakaliuk, A. P. (2008). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka: u 3-kh kn. Kn. 3: Praktychna kryminolohiia. Kyiv: Vydavnychi Dim «In Yure», 320 s.
2. Metodyka kryminolohichnoho analizu zlochynnosti v Ukraini / za zah. red. O. M. Dzhuzhi. K. : Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav, 2006.190 s.
3. Turlova, Yu. A., Ternavska, A. A. (2024). Zlochynnist u sferi radioekolohichnoi bezpeky yak ob'ekt kryminolohichnoho doslidzhennia. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. T. 31. №2. S. 284–302.

4. Ternavska, A. A. (2025). Kryminalno-pravova protydiia zlochynnosti u sferi radioekolohichnoi bezpeky : monohrafiia / A. A. Ternavska ; [nauk. konsultant i red. Yu. A. Turlova] ; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho Nats. akad. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 134 s.
5. Ternavska, A. A. Doktrynalni pidkhody do systematyzatsii kryminalnykh pravoporushen u sferi radioekolohichnoi bezpeky. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 31(1), 80–91.
6. Mozol, Stanislav, Polishchuk, Hennadii, Ternavska, Anastasiia (2021). Perspectives for the imposition of individual types of punishment in Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 9, 130–135, doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.9.19>.
7. Ofis Heneralnoho prokurora: ofitsiyni veb-portal. <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
8. Cudova vlada Ukrainy: ofitsiyni veb-portal. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023
9. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalno-protseusualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo borotby z yadernym teroryzmozom u zviazku z ratyfikatsiieiu Mizhnarodnoi konventsii pro borotbu z aktamy yadernoho teroryzmu: Zakon Ukrainy vid 24.05.2007 № 1071-V. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-16#Text>
10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
11. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia, Kryminalnoho ta Kryminalno-protseusualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo vidpovalnosti za porushennia pravyl radiatsiinoi bezpeky. Zakon Ukrainy vid 19.04.2007 № 966-V. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-16#Text> (data zvernennia: 12.08.2025).
12. Ternavska, A. (2025). ‘Punishability in Radioecological Safety: The Ukrainian Example of Case Law 8(1) Access to Justice in Eastern Europe 491-507. DOI <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-8.1-c000117>
13. Vyroky po spravi 366/1416/20. Yedyni derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105315785>
14. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho, Kryminalnoho protseusualnoho kodeksiv Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vydiv kryminalnykh pokaran: Zakon Ukrainy vid 23.08.2023 № 3342-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#n10>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тернавська Анастасія Андріївна

кандидат юридичних наук,
докторант відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
e-mail: ternavskaya_nastya@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-2624-7645>

Anastasia Ternavska

Ph.D. in Legal Sciences, Researcher for Dr.
Habil. degree at the Department for Criminal
Law, Criminology and Judicial System Issues
V.M. Koretsky Institute of State and Law of
National Academy of Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine),
e-mail: ternavskaya_nastya@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0003-2624-7645

Дата надходження статті: 21.03.2026

Дата надходження виправленої версії статті: 11.04.2026

Дата прийняття статті: 21.04.2026

Дата публікації статті: 09.06.2026